Europeiska institutet för förbättring av levnads- och arbetsvillkor

Hälsa och välbefinnande på arbetet: En rapport baserad på den femte europeiska undersökningen om arbetsvillkor

Sammanfattning

Inledning

Hälsa och välbefinnande är viktiga dimensioner i den politiska debatten om hur människors liv i samhället kan förbättras. Hälsa och välbefinnande har ett värde i sig och är grundläggande för människors utveckling och samhällets funktion på grund av den nära kopplingen till frågor som arbetskraftsdeltagande, produktivitet och hållbarhet. I denna rapport undersöks sambandet mellan arbete, hälsa och välbefinnande, med utgångspunkt i resultaten från Eurofounds femte europeiska undersökning om arbetsvillkor (EWCS).

Arbete är centralt för en persons välbefinnande, eftersom det både ger en inkomst och är sätt att mer generellt nå en bättre social ställning. Arbete och välbefinnande hänger nära samman eftersom goda eller dåliga arbetsvillkor direkt inverkar på en persons livskvalitet. Arbete är också centralt i hälsohänseende, eftersom särskilda riskfaktorer på arbetsplatsen kan leda till skador, yrkessjukdomar och arbetsrelaterade sjukdomar eller få långsiktiga hälsokonsekvenser.

Sammanhang

Hälsa och välbefinnande på arbetet är viktiga inslag i den övergripande Europa 2020-strategin för tillväxt, konkurrenskraft och hållbar utveckling. En sund ekonomi är beroende av en frisk befolkning. Om det saknas minskar arbetskraftens produktivitet för arbetsgivarna, och medborgarna berövas möjligheten till ett långt liv och livskvalitet. Detta är särskilt betydelsefullt mot bakgrund av den pågående debatten om den åldrande europeiska befolkningen.

Att värna om allas rätt till arbete och se till att människor med olika hälsokapacitet kan ägna sig åt förvärvsarbete har angetts som ett mål av EU:s medlemsstater i både Lissabonstrategin och Europa 2020-strategin. I EU:s fördrag, lagstiftning och politiska åtgärder erkänns vikten av att skydda arbetstagarnas hälsa och säkerhet och bevara deras välbefinnande. I direktiv 89/391/EEG om åtgärder för att främja förbättringar av arbetstagarnas säkerhet och hälsa i arbetet anges att arbetet ska anpassas till den enskilde, inte tvärtom.

Både depression och arbetsrelaterad stress ägnas allt större uppmärksamhet, eftersom det är tillstånd som kan leda till försämrat välbefinnande och slutligen oförmåga att arbeta. Arbetsmarknadsparterna på EU-nivå ingick 2004 ett europeiskt ramavtal om arbetsrelaterad stress, för att identifiera, förebygga och hantera problem med anknytning till arbetsrelaterad stress. Europeiska kommissionen och relevanta arbetsmarknadsparter och intressenter undertecknade 2008 den europeiska pakten för psykisk hälsa och välbefinnande, där det framhålls att psykisk hälsa och välbefinnande är väsentligt för ett starkt och konkurrenskraftigt Europa.

Resultat

- Dålig allmänhälsa nämns av 2,5 % av de europeiska arbetstagarna, medan 47 % säger sig ha fler än två hälsoproblem, med ett starkt samband mellan fysiska och psykiska aspekter.
- Sammanlagt är 60 % av de arbetstagare som uppger sig ha mycket god eller god hälsa säkra på att kunna utföra samma arbete vid 60 års ålder, medan andelen är betydligt lägre bland dem med dålig hälsa.
- Det finns ett starkt positivt samband mellan kvalitet i arbetet och välbefinnande. Bland de många aspekter som har betydelse för välbefinnande är de viktigaste verklig kvalitet i arbetet och utsikter att få arbete (anställningstrygghet, karriärutveckling, avtalskvalitet). När kvaliteten i arbetet försämras

blir variationerna när det gäller välbefinnande större: förmågan att hantera dåliga arbetsvillkor varierar stort.

- Lågkvalificerade arbetstagare och anställda inom transport, hotellnäring och tillverkningssektor berättar om mycket krävande arbetssituationer och otillräckligt inflytande över arbetet. Människor med sådana påfrestande arbetsvillkor uppvisar sämst välbefinnande. Socialt stöd från medarbetare är viktigast för att klara av en sådan situation.

- Bland de indikatorer som närmast förknippas med dålig hälsa och dåligt välbefinnande är atypiska eller skiftande arbetstider, störande avbrott, omstruktureringar, miljörisker och otryggt arbete. På den positiva sidan är stöd, ”belöningar” (känslan av att lönen är rättvis och att det finns möjligheter till befordran) och kompetens viktiga skyddande faktorer.

- Arbetstagare inom transport- och byggsektorerna har de sämsta psykosociala arbetsförhållandena. Anställningsförhållande och kön har också stor betydelse.

- Om Världshälsoorganisationens index för psykiskt välbefinnande (WHO-5) används för att mäta känslomässigt och psykiskt välbefinnande talar 23 % av de europeiska arbetstagarna om dåligt välbefinnande och bör utredas för depression, och 6 % lider sannolikt av depression. Siffrorna är lägre för kvinnor än för män.

- Omkring 40 % av de europeiska arbetstagarna uppger sig ha varit borta från arbetet på grund av sjukdom. Frånvaron är betydligt högre när anställningstryggheten/anställningsskyddet ligger på en högre nivå, vilket kan tyda på ett opportunistiskt beteende bland arbetstagarna. Den ökar också med psykosociala faktorer kopplade till sämre välbefinnande på arbetet (mobbning, diskriminering, känslomässiga krav).

- Sammanlagt 41 % av männen och 45 % av kvinnorna sade sig ha arbetat fast de var sjuka (överdriven närvaro) minst en dag de senaste tolv månaderna. Denna företeelse är vanligare bland högpresterande, överengagerade tjänstemän med stort självbestämmande och engagemang i arbetet. Det positiva samband som konstaterats för hög arbetsintensitet, kränkning eller diskriminering, hantering av kemikalier, obekväma ställningar och skiftarbete tycks tyda på att ett antal ogynnsamma arbetsvillkor också ger ökad överdriven närvaro.

Rekommendationer

- Politiska insatser med inriktning mot hälsa, välbefinnande och säkerhet för arbetstagare kan få betydande effekter om fokus ligger på kvalitet i arbetet, den psykosociala arbetsmiljön och organisatoriska faktorer.

- Kvalitet i arbetet betraktas som en nyckelfråga för arbetstagarna och har stor betydelse för deras välbefinnande. Dålig kvalitet i arbetet leder till oroväckande låga välbefinnandenivåer för personer som har sämre förmåga att hantera den. Fokus för politiken bör inte bara ligga på det genomsnittliga sambandet mellan arbete och välbefinnande utan även riktas mot en rad individuella situationer.

- Sambandet mellan fysisk och psykisk hälsa och säkerhet i arbetet och traditionella faktorer som ofta är vägledande för debatten, t.ex. bransch, företagsstorlek eller anställningsavtal, är svagt. Den huvudsakliga skiljelinjen går mellan kroppsarbete och intellektuellt arbete, och de främsta sambanden avser den psykosociala arbetsmiljön och organisatoriska faktorer. När hänsyn tas till dessa faktorer tycks till och med skillnader mellan länder försvinna.

- När det gäller den psykosociala arbetsmiljön och organisatoriska faktorer bör även mångfald i fråga om individuella situationer vara ett politiskt mål: lågkvalificerade kroppsarbetare är mest benägna att gynnas av förbättringar av arbetets utformning och en mer stödjande arbetsmiljö.

- Dåligt välbefinnande och dålig hälsa medför höga kostnader för samhället i form av frånvaro och överdriven närvaro. Arbetsvillkor är en väsentlig fråga inte bara på grund av sambandet med hälsa och välbefinnande: goda arbetsvillkor kan inte bara ge bättre hälsa utan även ett mindre opportunistiskt beteende när det gäller frånvaro, och mindre förekomst av överdriven närvaro.

Mer information

Rapporten *Health and well-being at work: A report based on the fifth European Working Conditions Survey* finns på http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1302.htm

För mer information, kontakta Agnès Parent-Thirion, forskningschef: apt@eurofound.europa.eu